

Noturība frontes līnijā: Krievijas informatīvais karš pret Ukrainu

1. daļa. Propaganda par Ukrainu Rietumvalstīs un Latvijā

Aktivitātes	Laiks	Norādes un mērķi
Izskaidro nodarbības mērķus	2 min	Izstāsti nodarbības dalībniekiem par mērķiem nodarbības 1. daļā: <ul style="list-style-type: none">• uzzināt, kas ir propaganda;• uzzināt par bieži izmantotām propagandas metodēm;• izprast mērķus Krievijas propagandai par karu Ukrainā;• apgūt vienkāršus faktu pārbaudes paņēmienus.
Dezinformācijas, nepatiesas informācijas un propagandas definīcijas	2 min	Noskaidro, vai nodarbības dalībnieki saprot jēdzienus "propaganda", "dezinformācija" un "nepatiesa informācija" (atbildēt var verbāli, čatā vai caur kādu saziņas platformu, piemēram, "Jamboard"). Saki: "Vēlos jums pajautāt, kā saprotat vārdus "dezinformācija" un "propaganda". Vai starp šiem jēdzieniem ir atšķirība? Vai ir arī maldinošas informācijas veidi, kas nav ne dezinformācija, ne propaganda?"
Dezinformācijas, nepatiesas informācijas un propagandas definīcijas	3 min	Nolasi definīcijas. Lai nostiprinātu nodarbības dalībnieku izpratni par šiem jēdzieniem, pajautā, kas kopīgs dezinformācijai un propagandai (atbilde: <u>nolūks</u> pārliecināt vai maldināt, savukārt nepatiesu informāciju (misinformation) izplata cilvēki, kuri tic, ka tā ir patiesa)!
Aļonas Romaņukas intervija	2 min	Ukraiņu faktu pārbaudītāja, medija NotaEnota dibinātājā Aļona Romaņuka stāsta par nepatiesu informāciju, ar kuru saskārās kara sākumā. https://youtu.be/rfNgLaoYcz8
Aicini apspriest video dzirdēto	2 min	Pavaicā: "Par kādiem maldinošas informācijas veidiem (dezinformācija, nepatiesa informācija, propaganda), ko tikko apspriedām, savā intervijā runāja faktu pārbaudītāja Aļona Romaņuka?" Atbilde: Propaganda par biolaboratorijām Ukrainā, lai attaisnotu karu, nepatiesa informācija, ko cilvēki WhatsApp izplatīja par vīrusu «Martinelli».

Aktivitātes	Laiks	Norādes un mērķi
<p>Propagandas metodes</p>	<p>3 min</p>	<p><u>Izdali nodarbības dalībniekiem izdrukā ar šo informāciju!</u> Saki: "Tā kā šajā nodarbībā galvenokārt apspriedīsim propagandu, vēlos par to pastāstīt nedaudz vairāk, pirms pievēršamies konkrētiem propagandas piemēriem."</p> <p>Propaganda ir neobjektīva informācija, kas radīta, lai ietekmētu sabiedrisko domu un uzvedību. Tās iedarbība atkarīga no vairākiem faktoriem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vēstījuma; • metodes; • izplatīšanas veida (medija); • vides; • auditorijas uzņēmības pret šādu informāciju. <p>Ir vērts ņemt vērā vidi, kurā propagandu izplata, jo apstākļi valstī vai kopienā var likt tai izklausīties ticamākai. Piemēram, kad Krievijas propagandas mediji vēsta par postpadomju valstīm kā valstīm sabrukuma priekšā, daļai auditorijas tas var likties ticamāk, ja valstī, piemēram, ir ekonomiskā krīze, cilvēki ir dusmīgi un apbēdināti. Tādā gadījumā auditorijas uzņēmība pret informāciju būs augstāka. Šie divi faktori ir ļoti būtiski, lai propagandas kampaņa būtu sekmīga. Propagandas strādā tikai tad, ja cilvēki ir gatavi ziņojumu pieņemt.</p> <p>Tāpat vērts arī apzināties un pievērst uzmanību propagandas metodēm, kas ziņojumiem palīdz izklausīties aizraujošākiem un vieglāk uztveramiem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • var balstīties gan uz patiesību, gan puspatiesību, gan meliem; • informāciju atlasa selektīvi; • sarežģītas problēmas un idejas tiek krietni vienkāršotas; • izmanto emocijas; • mēģina popularizēt kādu ideju vai kustību; • uzbrūk oponentiem; • mērķēta uz noteiktu auditoriju. <p>Tu vari izmantot izdales materiālu, lai sekotu līdz tam, kādi paņēmieni izmantoti nodarbībā minēto propagandas vēstījumu izplatīšanai.</p>

Aktivitātes	Laiks	Norādes un mērķi
<p>Propagandas mērķi par karu Ukrainā, kad mērķauditorija ir Rietumvalstis</p>	<p>2 min</p>	<p>Saki: "IREX eksperti Ukrainā identificējuši trīs galvenos ziņojumu mērķus propagandai par karu Ukrainā, kad mērķauditorija ir Rietumvalstis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • slēpt patiesību – radīt apstākļus, kad ir grūti izšķirt, kas ir patiesība, bet kas – meli; • mazināt sabiedrības atbalstu Ukrainai; • parādīt Krieviju kā spēcīgu, pat bīstamu valsti, pret kuru vienlaikus starptautiskā sabiedrība izturas netaisnīgi. <p>Mēs aplūkosim konkrētus vēstījumus, kas izplatīti, lai sasniegtu šos mērķus."</p>
<p>Slēpt patiesību: pasažieru lidmašīnas MH17 notriekšana</p>	<p>2 min</p>	<p>Šī prezentācijas šķirtne parāda piemērus, kā Krievijas propaganda palīdz maskēt patiesību.</p> <p>Saki: "Vispirms aplūkosim konkrētus propagandas piemērus, kas radīti ar mērķi slēpt patiesību. Kremļis nereti izplata daudzus pretrunīgus ziņojumus, lai mulsinātu auditoriju par notiekošo.</p> <p>Viens no piemēriem ir daudzi un dažādie vēstījumi, kas izplatīti, lai it kā izskaidrotu Malaizijas lidmašīnas MH17 notriekšanu virs Ukrainas 2014. gadā, tā nogalinot gandrīz 300 civiliedzīvotājus. Varam redzēt vairākus pretrunīgus ziņojumus Kremļa medijos, piemēram, lidmašīnu it kā notriekusi gan Izraēlas izcelsmes raķete, gan Ukrainu kaujas lidmašīna. No vienas puses aprakstīts, ka ukraiņu dispečeri pieprasījuši, lai lidmašīna nosēžas, pirms tā notriekta, bet vēl teikts, ka patiesais mērķis tomēr bijusi Krievijas prezidenta lidmašīna un Ukraina pieļāvusi nejaušu kļūdu.</p> <p>Tiesa Nīderlandē pēc izmeklēšanas lēma, ka lidmašīnu notriekusi raķete un vainīgie ir divi Krievijas pilsoņi un viens separātistu pusē karojošs Ukrainas iedzīvotājs."</p>

Aktivitātes	Laiks	Norādes un mērķi
<p>Propagandas lavīnas metode - video</p>	<p>2 min</p>	<p>Saki: "Šādu ziņojumu izplatīšanas metodi angļu valodā mēdz dēvēt par firehose of falsehoods, ko varētu tulkot kā 'propagandas lavīnu'. Šī stratēģija tiek pielietota, lai komunicētu par dažādiem sarežģītiem un emocionāliem jautājumiem, tajā skaitā par iemesliem iebrukumam Ukrainā – lai mulsinātu un radītu neuzticību patiesiem stāstījumiem par notiekošo, tiek izplatītas dažādas versijas. Noklausīsimies intervijas fragmentu ar Mariju Sahaidaku, Ukrainas Stratēģiskās komunikācijas un Informatīvās drošības centra Stratēģiskās komunikācijas departamenta vadītāju."</p> <p>https://youtu.be/UCclNVzBpKE</p>
<p>Mazināt sabiedrības atbalstu Ukrainai: censties parādīt, ka Ukraina nav pelnījusi atbalstu</p>	<p>2 min</p>	<p>Saki: "Kremlis aktīvi strādā, lai Rietumvalstīs grautu Ukrainas tēlu. Piemēram, karš Ukrainas austrumos pirms iebrukuma 2022. gadā nereti dēvēts par "Ukrainas krīzi", tādējādi novēršot uzmanību no patiesās problēmas – Krievijas iebrukuma šajā teritorijā. Ukraina arī attēlota kā sabrūkoša valsts, nabadzīga un korumpēta Rietumvalstu marionete. Ukraini bieži attēloti kā nežēlīgi vai kā ekstrēmisti, lai radītu iespaidu, ka valstī dzīvojošie nav pelnījuši atbalstu."</p>
<p>Mazināt sabiedrības atbalstu Ukrainai: Ukrainas bēgļu nomelnošana</p>	<p>2 min</p>	<p>Saki: "Kremļa propaganda bieži izmanto to, ka sociālo mediju lietotāji foto un video mēdz uztvert kā pierādījumu. Piemēram, Vācijā sociālajos medijos populārs kļuva video ar piegružotu un izpostītu vilcienu. Video aprakstā apgalvots, ka postījumus nodarījuši bēgļi no Ukrainas. Video guva plašu ievēribu. Žurnālisti un faktu pārbaudītāji no medija Correctiv vēlāk noskaidroja, ka pie notikušā patiesībā bija vainīgi vietējie futbola fani un vilcienu neizmantoja bēgļu pārvadāšanai.</p> <p>Līdzīgi apgalvojumu izplatīti arī sociālajos medijos Latvijā. Ukrainu bēgļi nepatiesi vainoti pie kautiņu uzsākšanas, vandālisma un agresijas."</p>

Aktivitātes	Laiks	Norādes un mērķi
<p>Mazināt sabiedrības atbalstu Ukrainai: Ukrainas atbalsts ir uz Latvijas iedzīvotāju rēķina</p>	<p>2 min</p>	<p>Saki: "Vēl viens vēstījums, kas mērķēts uz Latvijas iedzīvotājiem, ir par Latvijas ekonomiskajām problēmām un to, ka atbalsts Ukrainai izmaksā pārāk dārgi. Rakstos norādīts, ka atbalsts ir liels, bet bēgļi ir būtisks slogs valstij, negrib meklēt darbu un mācīties latviešu valodu. Latvijā krīt dzīves līmenis un veselības aprūpes sistēma nestrādā. Ir vērts atminēties, ko pārrunājām par vidi un auditorijas uzņēmību, kas palīdz radīt iespaidu, ka propagandai vērts pievērst uzmanību. Tā kā valstī ir augsta inflācija, ir viegli identificēties un noticēt, ka propagandas ziņojumos norādīti īstie vaininieki pie krīzes."</p>
<p>Parādīt Krieviju kā spēcīgu valsti, pret kuru izturas netaisnīgi: Trešā pasaules kara draudi</p>	<p>2 min</p>	<p>Saki: "Vēl viena vēstījumu grupa ir par pašu Krieviju – no vienas puses, mērķis ir parādīt, ka Krievija ir spēcīga un draudīga, bet, no otras – ka tā ir kara patiesais upuris. Jau ilgstoši Kremļa propagandā kodolkarš izmantots kā biedēšanas taktika – tā tiek radīta ideja par kara neizbēgamību, ja Rietumvalstis turpinās atbalstīt Ukrainu. Valsts propagandas TV kanāli regulāri apspriež Trešā pasaules kara draudus un ieročus, kas pieder Krievijai."</p>
<p>Parādīt Krieviju kā spēcīgu valsti, pret kuru izturas netaisnīgi: Krievijas iedzīvotāji kā upuri</p>	<p>2 min</p>	<p>Saki: "Uzsverot, kā ārpus Krievijas it kā viktimizē krievu tautības cilvēkus, Kremlis cenšas novērst uzmanību no vardarbības Ukrainā. Tā mēģināts nosodījumu par agresiju pavērst pret Rietumvalstīm un Ukrainu. Kremļa propagandā apgalvots, ka Rietumu valdības, skolas, bankas, medicīnas iestādes diskriminē krievu tautības cilvēkus. Izplatīti arī daudzi pilnīgi nepatiesi stāsti, piemēram, viltota e-pasta vēstule, kurā it kā parādīts, ka slimnīca Minhenē atsakās ārstēt krievu pacientus. Tāpat izplatīti nepatiesi apgalvojumi, ka bankas Vācijā (Deutsche Bank un Postbank) sankcionējušas visus krievu klientus un ka no Vācijas skolām izslēgti visi krievu skolēni. Viltojumi adresēti auditorijai Vācijā, jo valstī ir liels skaits Krievijas imigrantu."</p>

Aktivitātes	Laiks	Norādes un mērķi
Padomi vienkāršai faktu pārbaudei	3 min	<p>Pārrunā ar nodarbības dalībniekiem, kā pārbaudīt emocionālu, sensacionālu informāciju, kas nāk no nepazīstamiem avotiem. Te uzskaitīti jautājumi, ko sev uzdot par informāciju.</p> <p><u>Kurš ir atbildības autors? Vai viņam varētu būt pieejama informācija, kas teikto apstiprina?</u> Google meklētājā sameklē izteikuma autoru, tā pārstāvēto organizāciju vai mediju. Kas tie ir un vai tiem ir laba reputācija? Veic nelielu izmeklēšanu!</p> <p><u>Vai izteikuma autors sniedzis skaidrus pierādījumus un atsaucies uz informācijas avotiem? Vai informācijas avotā tiešām teikts tas, ko atbalsta autors?</u> Ja nav pievienoti izteikuma avoti, uztver to ar skepsi! Ja avots ir norādīts, pārbaudi to!</p> <p><u>Ko saka citi avoti?</u> Google meklētājā atrodi atslēgas vārdus, kas saistīti ar atbalstu. Vai arī tev zināmi un uzticami informācijas avoti atbalsta to pašu?</p> <p>Pavāicā, vai nodarbības dalībnieki zina vēl kādas citas informācijas pārbaudes metodes un padomus, ar ko gribētu padalīties.</p>
Uzdevums	2 min	<p>Parādi nodarbības dalībniekiem video un, kamēr to atskaņo, pastāsti, ka šo video sociālo mediju lietotāji izmanto, lai atbalstu, ka reportāžās no Ukrainas izmantoti aktieri! Pavaicā, kuras no iepriekš izmantotajām faktu pārbaudes metodēm (jautājumiem) nodarbības dalībnieki izmantotu, lai pārbaudītu informācijas patiesumu! Lai uzzinātu, kādi ir ieteicamie soļi, skati prezentācijas turpinājumu! https://youtu.be/X-gwn1698S4</p>
Uzdevums	2 min	<p>Pastāsti nodarbības dalībniekiem, ka, lai gan bieži jāizdomā atslēgas vārdi, kas saistīti ar atbalstu, šoreiz var arī Google meklēt tekstu, kas redzams uz ekrāna.</p>

Aktivitātes	Laiks	Norādes un mērķi
Uzdevums	2 min	<p>Viens no pirmajiem meklēšanas rezultātiem ir video ar atbilstošu nosaukumu. Skatoties video, ir svarīgi pievērst uzmanību detaļām, lai pārliecinātos, ka abu video saturs sakrīt. Pēc tam iztulko video nosaukumu (piemēram, izmantojot Google Translate) un pievērs uzmanību avotam, kas to augšupielādējis. Šajā gadījumā var atrast informāciju, ka video publicējis Austrijas ziņu raidījums un video ir reportāža no protesta akcijas Vīnē. Video nav saistības ar Ukrainu.</p>
Noslēgums	2 min	<p>Noslēgumā iedrošini nodarbības dalībniekus papildināt savas zināšanas par manipulatīvu informāciju un faktu pārbaudi, izmantojot kursu VeryVerified.eu.</p> <p>https://veryverified.eu/lv/nodalas/4-nodala/b-sadala-manipulacija/fact-checking-tools</p>

Nodarbības papildu materiāli

Aktivitātes	Laiks	Norādes un mērķi
Propagandas metodes - piemērs	2 min	<p>Ja gribi iekļaut vairāk informācijas par propagandas metodēm, vari izmantot šo piemēru, ko atklāja Ukrainas Dezinformācijas apkarošanas centrs.</p> <p>Telegram kanāls, kurā pirms slēgšanas bija ap 25 tūkstošiem lietotāju, dalījās ar instrukcijām, kā rakstīt pārliecinošas viltus ziņas Ukrainas auditorijai. Šeit var novērot, ka daudzi padomi saskan ar pētnieku identificētajām bieži izmantotajām propagandas metodēm.</p>
Mazināt sabiedrības atbalstu Ukrainai: censties parādīt, ka Ukraina nav pelnījusi atbalstu	2 min	<p>Ja vēlies iekļaut vairāk piemēru no medijiem par sabiedrības atbalsta graušanu, vari apspriest arī šeit minētos piemērus. Prezentācijā redzami virsraksti faktu pārbaužu rakstiem. Pārbaudīta informācija par orgānu pārdošanu, maza zēna piesīšanu pie krusta, medicīnisku eksperimentu veikšanu un bērnu nolaupīšanu – nekas no tā nav izrādījies taisnība. Stāsti iemantojuši popularitāti arī sociālajos medijos Latvijā.</p>
Mazināt sabiedrības atbalstu Ukrainai: Apgalvojumi, ka traģiski notikumi ir iestudēti	2 min	<p>Vēl viens vēstījums, kas izmantots, lai norādītu, ka Ukrainai nav vērts sniegt atbalstu, ir apgalvojumi par viltus reportāžām no kara zonas.</p> <p>Aprīlī, pēc Krievijas karavīru atkāpšanās, to vainoja 450 Bučas civiliedzīvotāju nogalināšanā. Kremlis to noliedza, dēvēja par provokāciju un apgalvoja, ka pierādījumi un video reportāžas no pilsētas ir safabricētas. Piemēram, arī Krievijas Aizsardzības ministrija dalījās ar apgalvojumu, ka kādā video it kā var redzēt, ka viens no mirušajiem kustas. Vairāki sociālo mediju lietotāji norādīja, ka liķis nekustas un, pavirši skatoties, apmānu rada lietus lāse logā. Žurnālisti no medija AFP apstiprināja, ka mirušais nofilmēts arī viņu video materiālos, kad žurnālisti apmeklējuši pilsētu.</p> <p>Līdzīgi stāsti popularitāti iemantojuši arī Latvijā. Vēl kāds piemērs ir, kad garāmgājējs nofilmējis un internetā ievietojis video no reklāmas klipa uzņemšanas laukuma Rīgā. Apgalvots, ka video patiesībā redzama viltus reportāžu uzņemšana, jo pie mājas netālu karājas Ukrainas karogs. Režisors žurnālistiem apstiprināja, ka uzņemta reklāma un tai nav nekāda sakara ar Ukrainu.</p>

Noturība frontes līnijā: Krievijas informatīvais karš pret Ukrainu

2. daļa. Propaganda Ukrainā

Aktivitātes	Laiks	Norādes un mērķi
Izskaidro nodarbības mērķus	2 min	Pastāsti nodarbības apmeklētājiem, ka šajā nodarbībā centīsimies: <ul style="list-style-type: none">• saprast Krievijas propagandas Ukrainā mērķus;• uzzināt par propagandas izplatīšanas veidiem un medijiem;• noskaidrot, ko mēs katrs varam darīt, lai mazinātu propagandas izplatīšanos.
Mērķi propagandai Ukrainā	2 min	Uzdod studentiem jautājumus par propagandas mērķiem (atbildēt var verbāli, čatā vai caur kādu saziņas platformu, piemēram, "Jamboard"): "Tagad, kad esi uzzinājis, kādi ir mērķi propagandai, kas vērsta uz Rietumvalstīm, kādi, tavuprāt, varētu būt Kremļa mērķi propagandai, kad tā vērsta uz iedzīvotājiem Ukrainā?"
Mērķi propagandai Ukrainā	2 min	IREX Ukrainas programma identificējusi vairākus mērķus un galvenos propagandas ziņojumus: <ol style="list-style-type: none">1. Sašķelt ukraiņus un radīt spriedzi valsts iekšienē.2. Likst Rietumvalstu partneriem izskatīties neuzticamiem.3. Demoralizēt Ukrainas iedzīvotājus, lai tie ir mazāk ieinteresēti pretoties iebrukumam.
Apzinies emociju, lai to apvaldītu	2 min	Saki: "Pirms detalizētāk apspriežam propagandas mērķus un ziņojumus, es vēlos jūs iepazīstināt ar saukli "Apzinies emociju, lai to apvaldītu" (Name It to Tame It angļu val.). Saturs, kas izraisa spēcīgas emocijas, bieži kļūst populārs. Mūsu sadusmošana palīdz vākt klikšķus, komentārus, reakcijas un noturēt uzmanību. Apdomā, vai tas, ko redzi, izraisa spēcīgas emocijas – tas ir pirmais solis, lai izvērtētu, vai ar tevi, iespējams, manipulē. Protams, ne visi stāsti, kas padara mūs emocionālus, ir nepatiesi. Bet tā ir viena no zīmēm, ka, iespējams, vajadzētu būt piesardzīgam – tev vajadzētu apstāties, apdomāt, kā tu jūties, un pārbaudīt faktus, lai noskaidrotu, vai realitāte ir tikpat dramatiska un uztraucoša, cik vēstījums."

Aktivitātes	Laiks	Norādes un mērķi
Apzinies emociju, lai to apvaldītu	2 min	<p>Saki: "Šeit ir piemērs, kā vari to praktizēt.</p> <p><u>Apstājies!</u> Pagriez galvu prom no ekrāna, kad redzi saturu, kas izprovocē emocijas!</p> <p><u>levelc elpu!</u> Pajautā sev – kādas sajūtas šis saturs uzkurina?</p> <p><u>Pasaki sev, ko jūti!</u> Savu emociju apzināšanās palīdz tās kontrolēt. "</p>
Apzinies emociju, lai to apvaldītu	2 min	<p>Saki: "Tagad izmēģināsim šo taktiku, izmantojot reālu piemēru. Iedomājies, ka esi ieraudzījis šo ierakstu lietotnē Telegram. Izmanto "Apzinies emociju, lai to apvaldītu" taktiku, lai identificētu, kā tu jūties." Lūdz dažiem nodarbības dalībniekiem dalīties ar emocijām, ko šis ieraksts izsauc.</p>
Apzinies emociju, lai to apvaldītu	2 min	<p>Izstāsti, ka žurnālisti noskaidroja, ka ieraksts nav patiess. Saki: "Faktu pārbaudes medijs StopFake atklāja, ka foto ar nacistu simboliem uzņemts muzejā Vācijā. Daļa attēlu arī ņemti no sludinājumiem, kur cilvēki internetā mēģina šādus rotājumus pārdot."</p>
Sašķelt ukraiņus	2 min	<p>Piemērs ar eglīšu rotājumiem atbilst vienam no Krievijas propagandas mērķiem – šķelt Ukrainas sabiedrību. Kremļis centies sašķelt ukraiņus pēc lingvistiskām, politiskām un kulturālām atšķirībām.</p> <p>Padomju periodā krievu valodai bija augstāks statuss nekā ukraiņu. Pirms iebrukuma un kara laikā Krievija iedzīvināja ar valodu saistītus konfliktus, apgalvojot, ka krievvalodīgie valstī tiek apspiesti. Valodas jautājums izmantots, lai veidotu dramatiskus stāstījumus par ukraiņu nacistiem, kuri, saskaņā ar Kremļa propagandu, ir liela daļa Rietumukrainas iedzīvotāju.</p> <p>Kremļis daļa Ukraiņus lojālos "mazajos krievos", kultivējot skatījumu, ka Ukraina ir daļa no Krievijas, un minoritāti ar "nacionālistiem", kurus pārvalda korumpēti, Rietumvalstu ietekmēti politiķi.</p>

Aktivitātes	Laiks	Norādes un mērķi
Graut uzticību Rietumu partneriem	2 min	<p>Saki: "Viens no vēstījumiem par Ukrainu, ko Kremlis izplata visbiezāk, ir tāds, ka tā ir Rietumvalstu marionete un ir pilnīgi atkarīga un padevīga šo valstu uzstādījumiem. Tāpat Kremļa TV kanāli Ukrainā pirms to bloķēšanas 2021. gadā mēģināja graut ES un NATO tēlu. Arī Putins pirms iebrukuma 2022. gada februārī Ukrainu dēvēja par "koloniju, ko pārvalda ar marionešu politisko vadību". Kara laikā Kremlis mēģina radīt nemieru ukraiņos, pārliecinot, ka Rietumvalstu partneri tos gatavojas nodot un pamest, kad Ukrainas atbalsts nesakrītīs ar politiskajiem mērķiem."</p>
Demoralizēt valsts iedzīvotājus	2 min	<p>Saki: "Vēl viens no mērķiem ir ukraiņos iedvest bailes un bezspēcīgu. Pilna apjoma iebrukuma sākumā Kremlis mēģināja pārliecināt ukraiņus, ka prezidents un valdība tos pametuši. Publicēti vairāki nepatiesi paziņojumi, piemēram, ka prezidents izdarījis pašnāvību vai bēg no valsts. Ukraiņus mēģināts demoralizēt arī ar nepatiesiem apgalvojumiem par kara noziegumiem, ko Ukrainā izdarījusi tās armija. Tāpat Kremļa propagandā izmanto ekonomiskās grūtības, pārspilējot enerģētikas un pārtikas krīzi un uzveļot vainu Ukrainas valdībai."</p>
Izplatīšanas veidi un mediji	2 min	<p>Saki: "Esam runājuši par specifiskiem ziņojumiem un propagandas vēstījumu mērķiem. Bet būtisks jautājums ir arī tas, kā propagandu izplata, lai tā sasniegtu savu auditoriju."</p> <ul style="list-style-type: none"> • valstij piederoši tradicionālie mediji; • manipulatīvi vizuālie materiāli, tajā skaitā dziļviltojumi; • sociālo mediju viltus profili.

Aktivitātes	Laiks	Norādes un mērķi
Pirms dalies, apdomājies	2 min	<p>Saki: "Pirms runāsim par to, kā propagandu izplata, pastāstīšu par vēl vienu saukli – "Pirms dalies, apdomājies!" (Care Before You Share angļu val.).</p> <p>Tev jāatceras, ka mēs visi esam atbildīgi par informatīvo vidi, kurā dzīvojam. Ja negribi dzīvot pasaulē, kur daudzi dalās ar nepatiesu informāciju un nezina, kas ir paties un kas nav, arī tev jāpārbauda informācija, kurai uzticies un izplati, pat tad, ja šis saturs sakrīt ar taviem uzskatiem. Nekad nedalies ar informāciju, ja nezini, vai tā ir patiesa!</p> <p>Atminies faktu pārbaudes padomus pirmajā nodarbībā, īpaši, ja sastopies ar emocionālu, sensacionālu informāciju."</p>
Izplatīšanas veidi - Kremlim piederošie valsts mediji	2 min	<p>Lielākie mediji Krievijā pieder valstij vai ar valsti saistītiem uzņēmumiem. Tādējādi iespējams labāk kontrolēt, lai mediju ziņojumi būtu saskaņā ar valsts politikas vajadzībām.</p> <p>Sadaļā pie papildu nodarbības materiāliem ir video, kur detalizētāk izskaidrotas atšķirības starp šiem mediju veidiem. Vēl skolēnus var iedrošināt izpildīt medijpratības kursu VeryVerified.eu., kur šī tēma detalizētāk apskatīta 2. nodarbībā.</p>
Izplatīšanas veidi - manipulatīvi vizuālie materiāli	2 min	<p>Vēl viens veids, kā mēģināt izplatīt propagandas vēstījumus, ir izmantot manipulatīvus attēlus vai video, jo cilvēki vizuālus materiālus mēdz uztvert kā pierādījumus. Manipulācijas var būt arī pavisam vienkāršas, piemēram, izmantot īstus attēlus, bet sagrozīt kontekstu, kurā tie uzņemti.</p> <p>Šeit redzams piemērs: sociālo mediju lietotāji apgalvoja, ka Ukrainas armija aplaupa vietējos iedzīvotājus. Attēli izplatīti pēc tam, kad šādās darbībās apsūdzēta Krievijas armija. Patiesībā attēls uzņemts mēnesi pirms tas izmantots Krievijas propagandā. To uzņēma informācijas aģentūra AP, un medijs ziņo, ka attēlā redzami karavīri palīdz pārvietot preces Harkivas tirgū, kas cietis no bombardēšanas.</p>
Izplatīšanas veidi - dziļviltrojumi	2 min	<p>Saki: "Reizēm propagandā tiek izmantotas izsmalcinātākas manipulācijas metodes, piemēram, dziļviltrojumi. Noskatīsimies īsu video un noskaidrosim, ko tas nozīmē!"</p> <p>https://youtu.be/vPKl94rygmk</p>

Aktivitātes	Laiks	Norādes un mērķi
Izplatīšanas veidi - dziļviltojumi	2 min	Kara sākumā Ukrainas valdības Stratēģiskās komunikācijas centrs brīdināja iedzīvotājus, ka publiski, iespējams, parādīsies viltus video, kur prezidents Volodimirs Zelenskis aicinās karavīrus nolikt ieročus un padoties Krievijas spēkiem. Dažas dienas vēlāk šāds video tiešām publicēts gan sociālajos medijos, gan tradicionālajos medijos, kuru mājaslapas uzlauza Krievijas hakeri.
Izplatīšanas veidi - dziļviltojumi	2 min	Saki: "Aplūkosim īsu dziļviltojuma video fragmentu." Atskaņo fragmentu no 0:42- ..and I will do the same 1:12. Pārtrauc spēlēt video laikā pēc 1:12, kad studijā video sāk komentēt ziņu moderatore. https://youtu.be/2tgqX5WVhr0?feature=shared&t=41
Izplatīšanas veidi - dziļviltojumi	3 min	Pavaicā nodarbības dalībniekiem, vai tie ievēroja kādas pazīmes video, kas liecina, ka tas varētu būt viltots. (Potenciālās atbildes: ķermenis un fons ir statistiski un izskatās kā foto, kustas tikai galva; galva ir lielāka par pārējo ķermeni; sejas ādas krāsa nesakrīt ar kakla ādas krāsu)
Izplatīšanas veidi - viltus sociālo mediju profili	2 min	Saki: "Ir vēl citi veidi, kā izplata propagandu – caur neautentiskiem sociālo mediju kontiem. Reizēm tiek veidoti, piemēram, Telegram kanāli, kas uzdodas par reģionālo ziņu kanāliem. Šeit redzami divi ekrānuzņēmumi ar kanāliem, kas uzdodas par ziņu lapām Sumu apgabalā Ukrainā. Šādi kanāli nereti publicē ziņas, izliekoties, ka noteiktus reģionus jau okupējusi Krievija, tādējādi arī izplatot vēstījumu, ka Ukrainas armija iedzīvotājus pametusi, bet Krievija pasargās. Protams, šādus viltus kontus veido ne tikai Telegram, bet arī jebkurā citā sociālo mediju platformā."

Aktivitātes	Laiks	Norādes un mērķi
Izplatīšanas veidi - viltus sociālo mediju profili	2 min	Saki: "Viens no iemesliem, kāpēc viltus konti var sasniegt auditoriju, ir tūkstošiem Kremļa botu un troļļu, kas strādā, lai izplatītu viens otra ziņojumus. Kopš kara sākuma Ukrainas valdība ziņojusi par 1500 viltus Telegram kanāliem, 1500 viltus Facebook, Instagram un TikTok kontiem, ieskaitot botus, kas izplata Kremļa propagandu. Galvenais mērķis ir demoralizēt ukraiņus un mazināt ticību Ukrainas līderiem. Eksperti novērojuši, ka tiek izplatīti nepatiesi stāsti par vardarbību un zaudējumiem, uzsverot, ka atbildīga Ukrainas valdība. Tāpat mērķis ir radīt paniku un izprovocēt emocionālas reakcijas."
Izplatīšanas veidi - viltus sociālo mediju profili	2 min	Parādi nodarbības dalībniekiem piemērus no Baltijas valstīm, ar viltus profiliem, ko atmaskoja Facebook. Facebook dalījās ar informāciju par šo profilu saturu.
Izslēdz autopilotu	2 min	Saki: "Domājot par to, kā katram no mums cīnīties ar nepatiesu informāciju, vēlos dalīties ar vēl vienu padomu. Pārdomā savus mediju patēriņa paradumus ilgtermiņā. Ierobežo, cik daudz laika pavadi izklaidējošās platformās, pārņem kontroli pār to, ko patērē un kā! Rūpīgi pārdomā, kādam saturam veltīsi savu laiku! Pretojies vēlmei reaģēt uz emocionālu saturu un virsrakstiem, izslēdz nākamā video automātisko atskaņošanu un izdzēs lietotnes, kas zog tavu laiku un izraisa atkarību!"
Diskusija	3 min	Pajautā nodarbības dalībniekiem, ko katrs no viņiem var darīt, lai stātos pretī nepatiesas informācijas izplatībai (potenciālās atbildes: apņemties pārbaudīt izteikumus emocionālos jautājumos, kur izteikti dalās sabiedrības domas, nekad nedalīties ar nepārbaudītu informāciju, izvērtēt informācijas avotu un apsvērt informācijas izplatīšanas nolūku).

Aktivitātes	Laiks	Norādes un mērķi
Noslēguma video	4 min	<p>Atskaņo vēl vienu ziņu no ekspertes, faktu pārbaudītājas Aļonas Romaņukas. Viņa pastāstīs, kādus praktiskus padomus devusi ukraiņiem, lai palīdzētu pretoties propagandai.</p> <p>https://youtu.be/Pv301q4Unms</p>
Noslēguma diskusija	3 min	<p>Noslēgumā pajautā dalībniekiem:</p> <p>Vai tu centies saprast, no kurienes nāk informācija, pirms to izplati? Vai pārbaudi tās saturu? Ja ne, vai mēģināsi turpmāk?</p> <p>Vai esi novērojis, ka arī Latvijā nepatiesu informāciju izplata čata platformās kā WhatsApp, Facebook Messenger vai Telegram?</p>

Nodarbības papildu materiāli

Aktivitātes	Laiks	Norādes un mērķi
Sašķelt latviešus	2 min	Ja vēlies nodarbībā iekļaut arī piemērus par Latviju, vari norādīt, ka līdzīgus šķeltnieciskus stāstījumus izplata arī par Latvijas iedzīvotājiem. Latvieši, tāpat kā ukraiņi, tiek nereti dēvēti par nacistiem, it īpaši saistībā ar Padomju laika pieminekļu nojaukšanu, sankcijām pret Krieviju un parlamenta rezolūciju atzīt Krieviju par "terorismu atbalstošu valsti".
Sašķelt latviešus	2 min	Sabiedrības šķelšanai tiek izmantota ne tikai etniskā piederība. Rīgas mērs apmeklēja LGBTQ+ kopienai draudzīga naktskluba atklāšu. Pēc tam parādījās ziņas, ka šādi klubi turpmāk būs prioritāte pašvaldībai un Rīgas mēram, bet tikmēr tiekot slēgts krievu teātris Rīgā. Neviens no šiem abiem apgalvojumiem nav paties – ne mērs, ne citas augstas amatpersonas pašvaldībā vai to runas personas nav norādījuši, ka LGBTQ+ kopienai draudzīgi naktsklubi ir pilsētas prioritāte, arī krievu teātri nav plānots slēgt.
Graut uzticību Rietumu partneriem	2 min	Stāsti ar mērķi graut uzticību Rietumvalstu partneriem izplatīti arī Latvijā dzīvojošajai auditorijai. Organizācijas Atlantic Council digitālās vides pētnieki veikuši pētījumu par naratīviem Kremļa medijos. Šeit redzami bieži izmantoti stāstījumi, kas saistīti ar NATO – it kā pārāk daudz tiek tērēts aizsardzībai, bet NATO patiesībā nenesot valstīm labumu. "Kremļa mediji (kā Baltnews, Sputnik, tāpat kā ar Kremli saistītie Riafan, Ekonomika Segodnya un Fondsk.ru) nesen sākuši izplatīt ziņojumus no nepopulāra dezinformācijas izdevuma The Baltic World, kas iepriekš saistīts ar Krievijas kiberoperācijām. Izdevums publicē anonīmu personu rakstus ar vārdiem, kas izklausās latviski vai lietuviski. Šie raksti ir naidīgi pret NATO un kritiski pret Baltijas valstu valdībām."
Graut uzticību Rietumu partneriem	2 min	Saki: "Izplatīti arī stāsti bez pierādījumiem, ka Rietumvalstu atbalstītas bīstamas biolaboratorijas atvērtas arī Latvijā. Iepriekšējā nodarbībā pārrunājām, ka šādi vēstījumi izplatīti par Ukrainu un Gruziju."

Nodarbības papildu materiāli

Aktivitātes	Laiks	Norādes un mērķi
Demoralizēt valsts iedzīvotājus	2 min	Ja vēlies iekļaut piemērus par to, kā tiek demoralizēti Latvijas iedzīvotāji, arī šeit ir daudz līdzību ar Ukrainu, uz kurām var norādīt. Propagandā, kas mērķēta uz Baltijas valstu iedzīvotājiem, bieži uzsver ekonomiskās grūtības un tās noved tikai uz Latvijas valdību (nevis, piemēram, arī ārējiem faktoriem, kā karš reģionā vai globāla pandēmija). Apgalvots, ka ceram uz ES valstu palīdzību, bet to nesaņemsim. Ir arī vēstījumi, ka Latvija cieš bez Krievijas gāzes, un Krievijas prezidents var palīdzēt.
Izplatīšanas veidi - Kremlim piederošie valsts mediji	3 min	Ja vēlies iekļaut detalizētāku informāciju par valsts medijiem un to, kā tie atšķiras no komercmedijiem, nodarbībā vari iekļaut šo video. https://youtu.be/DHsJOEyAv-s Vēl detalizētāka informācija par šo tēmu pieejama VeryVerified.eu 2. nodaļā, kā arī 2. jautātā tipa nodarbībā.
Kā pamanīt dziļviltojumus?	2 min	Īss video ar padomiem, kā pamanīt dziļviltojumus https://youtu.be/LdvUUj9RUhI
Izplatīšanas veidi - viltus sociālo mediju profili	2 min	Ja pietiek laika, vari sniegt šo papildu informāciju par viltus profiliem: "Daži viltus kanāli imitē īstu ziņu mediju sociālo mediju profilus, ne tikai izveido jaunas grupas ar reģionālajām ziņām. Piemēram, Ukrainas Pravda Official ir viltus konts, kur atdarināts īstais medijs Ukrainā – Ukrainas Pravda. Vērts atcerēties, ka tā ir bieži izmantota taktika. Viltus ziņu veidotāji mēģina atdarināt arī Latvijas medijus, tāpat arī visā pasaulē populārus ASV medijus kā The Washington Post vai Fox News."
Kas ir boti un troļļi	2 min	Ja vēlies sniegt vairāk informāciju nodarbības dalībniekiem par to, kas ir boti un troļļi, parādi šo video. https://youtu.be/3MG3dQ_jZNY Vēl detalizētāka informācija pieejama VeryVerified.eu 4. nodaļā.